

МОВОТВОРЧИСТЬ ЛІТОПИСНОГО ДИСКУРСУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ “ЛІТОПISУ СІРОГО ОРДЕНУ” П. ДЕРЕВ’ЯНКА: МІЖ ІСТОРИЧНОЮ СТИЛІЗАЦІЄЮ ТА АВТОРСЬКОЮ ІННОВАЦІЄЮ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (55)

УДК 811.161. 2'42: 821.161.2 Дерев'янка

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.1.\(55\).227-232](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.1.(55).227-232)

Негер О. Мовотворчість літописного дискурсу в художньому тексті “Літопису сірого ордену” П. Дерев’янка: між історичною стилізацією та авторською інновацією; кількість бібліографічних джерел – 12; мова українська.

Анотація. Статтю присвячено комплексному дослідженню мовотворчості літописного дискурсу в художньому тексті трилогії Павла Дерев’янка «Літопис сірого ордену», що розглядається як результат взаємодії історичної стилізації та авторської інновації. Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересу сучасної лінгвістики до когнітивно-дискурсивного аналізу художніх текстів, а також недостатньою систематизацією мовних механізмів відтворення літописної моделі світу в сучасній українській прозі, зокрема в межах жанрових модифікацій темного фентезі та альтернативної історії.

Метою статті є виявлення та опис основних мовних, стилістичних і дискурсивних засобів, за допомогою яких у художньому тексті моделюється ефект історичної достовірності, формується ілюзія літописного письма та конструюється цілісна авторська картина світу. Для досягнення поставленої мети використано методи дискурс-аналізу, лексико-семантичного, контекстуального, стилістичного та когнітивного аналізу, що дає змогу розглядати художній текст як складне когнітивно-комунікативне утворення, занурене в ширший культурно-історичний контекст.

У ході дослідження встановлено, що літописний дискурс у творі Павла Дерев’янка не зводиться до механічного відтворення мовних моделей давнього літописання, а функціонує як стилістично трансформований художній конструкт, інтегрований у сучасний наратив. Проаналізовано роль архаїзованої лексики, літописних формул, сакралізованих номінацій, міфонімів, хронотопних і наративних маркерів, які в поєднанні з неологізмами, іншомовними вкрапленнями та авторськими семантичними зсувами формують індивідуально-авторський ідіостиль.

Доведено, що мовотворчість письменника спрямована не лише на стилізацію історичного письма, а й на активне моделювання альтернативної історичної реальності, у межах якої художньо осмислюються проблеми пам’яті, влади, відповідальності, вибору та колективної ідентичності. Зроблено висновок, що аналіз літописного дискурсу є продуктивним інструментом дослідження художнього тексту, оскільки дозволяє інтегрувати лінгвістичний, когнітивний та культурологічний аспекти інтерпретації в єдину аналітичну модель.

Ключові слова: Павло Дерев’янка, літописний дискурс, дискурс-аналіз, козакопея, історична стилізація, мовотворчість письменника.

Формулювання проблеми. Літературний процес ХХІ ст. відзначається появою еkleктичних жанрових утворень, у яких традиційні наративні моделі поєднуються з новими, експериментальними формами вираження авторської індивідуальності. Трилогія Павла Дерев’янка «Літопис Сірого ордену», що включає романи «Аркан вовків», «Тенета війни» і «Пісня дібров» [Дерев’янка 2025] є яскравим зразком «темного фентезі» (dark fantasy) з елементами стимпанку та альтернативної історії, де мова виступає не лише засобом комунікації, а й фундаментальним інструментом світобудови. Центральним об’єктом аналізу в цьому контексті є мовотворчість літописного дискурсу, що знаходить дуже своєрідну інтерпретацію автора, який, працюючи над історичною стилізацією, апелює до козацької доби і водночас використовує авторські інновації, покликані змоделювати альтернативний простір існування української цивілізації.

Актуальність дослідження зумовлена сучасним розвитком гуманітарної науки, де особлива увага приділяється вивченню механізмів художньої мови як засобу конструювання авторського світу, індивідуального стилю та художньої реальності. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми зрос-

тає інтерес до аналізу мовотворчості як складного феномену, що інтегрує лінгвістичні, культурні та історичні виміри художнього тексту. Проблема мовотворчості художнього дискурсу потребує подальшої теоретичної осмисленості, оскільки традиційні дослідження здебільшого зосереджувалися на описі лексико-семантичних та стилістичних засобів, упускаючи комплексну взаємодію історичної стилізації і творчих інновацій автора.

Особливо це стосується жанрового перетину літописної традиції та сучасної художньої прози, де мова не лише відтворює історичний контекст, а й створює оригінальну концептуальну модель світу твору. У випадку трилогії Павла Дерев’янка «Літопис сірого ордену» мовотворчість стає ключовим інструментом реалізації авторського задуму, що поєднує елементи стилізації під давню літописну традицію з авторськими мовними інноваціями. Така синтезована мовна організація тексту репрезентує не лише умовно-історичний наратив, але й складну когнітивно-семантичну конструкцію, що впливає на рецепцію художнього світу сучасним читачем.

Загалом дискурс-аналіз дозволяє розглядати літературний твір не як статичне утворення, а як динамічний процес взаємодії письменника, тексту, со-

ціокультурного контексту. У цьому розрізі особливо актуальними стають дослідження літописного дискурсу, який у творчості сучасних письменників стає формою інтелектуальної рефлексії над історичним буттям нації та інструментом вираження його індивідуального стилю.

Аналіз досліджень. Розуміння дискурсу в науковому обігу пройшло тривалу еволюцію від суто формального визначення мовлення до комплексного трактування як «тексту, зануреного в життя», тобто такого, в якому наявні «особлива лексика, граматики, семантика, синтаксис» [Ситник 2020, с. 125].

Літописний дискурс у сучасному літературознавстві та лінгвістиці розглядається як складне, багатоаспектне явище, що виходить далеко за межі простої фіксації історичних фактів. Він поєднує в собі ознаки історичного документалізму, епічної оповіді та специфічного стилістичного забарвлення, створюючи особливий простір комунікації між минулим і сучасним. У науковому розумінні дискурс визначається як діалог, що ведеться за допомогою аргументів, які дозволяють виявити загальнозначуще, нормативне у висловлюваннях, що задає і нормативність вчинків. Це не просто текст, а комунікативна подія, обумовлена взаємозв'язком між мовцем та слухачем, що забезпечує комунікативну компетентність, яка поза дискурсом відсутня.

У 70-х рр. XX ст. з'являються спроби розмежувати дискурс і текст: «Дискурс трактувався як «текст плюс ситуація», а текст відповідно – як «дискурс мінус ситуація» [Гудзь 2012, с. 443]. У сучасних студіях дискурс розглядається як складне комунікативне явище, що охоплює не лише письмовий чи усний текст, а й широкий спектр екстралінгвістичних факторів: інтенції автора, знання про світ, установки та культурний менталітет [Нариси 2014, с. 14].

Розуміння дискурсу в сучасному мовознавстві пройшло еволюцію від суто формального аналізу мовлення до інтегрального трактування як складного комунікативного явища. Ф. Бацевич визначає дискурс як мовленнєвий потік, що регулюється стратегіями учасників та синтезує когнітивні й позакомунікативні чинники [Бацевич 2004]. У роботах К. Серажим увага акцентується на соціолінгвальному аспекті дискурсу, де текст формується під впливом політичних та культурних інтенцій автора [Серажим 2002]. Для нашого аналізу критично важливими є також розвідки І. Ситник [Ситник 2020] та М. Янкович [Янкович 2015], які розглядають дискурс як засіб впливу на адресата через специфічні лексичні пласти.

Жанрова специфіка трилогії П. Дерев'янка вимагає звернення до теорій фентезійного дискурсу. Зокрема, О. Пидюра пропонує термін «козакопея» для означення творів, де козацька спадщина поєднується з канонами західноєвропейського фентезі [Пидюра 2024]. Рецензія Ганни Улюри на «Літопис Сірого Ордену» додає глибини аналізу, висвітлюючи концептуальні пласти твору: прокляття характерників, боротьбу зі «Звіром» та ідею фатуму,

що пронизує всю оповідь [Улюра 2023].

Літописний дискурс у сучасному літературознавстві та лінгвістиці розглядається як багатоаспектне явище, що поєднує в собі ознаки історичного документалізму, епічної оповіді та специфічного стилістичного забарвлення. Дослідження літописних зводів, таких як «Повість минулих літ» або «Чернігівське літописання», вказують на те, що цей дискурс традиційно фокусується на ключових подіях державного життя: військових кампаніях, династичних змінах, природних катаклізмах, які трактувалися як знамення [Чугаєва 2018]. У художньому тексті Павла Дерев'янка літописний дискурс зазнає суттєвої функціональної трансформації, стаючи рамковою конструкцією, що легітимізує вигаданий світ «Сірого Ордену».

Попри значну кількість розвідок, питання синтезу історичної архаїки та технологічного неологізму в межах альтернативної історії XIX століття залишається недостатньо висвітленим, що й обумовлює необхідність нашого дослідження.

Метою статті є системний аналіз лінгвокреативних механізмів формування літописного дискурсу в трилогії Павла Дерев'янка «Літопис Сірого Ордену» з фокусом на взаємодії засобів історичної стилізації та індивідуально-авторських інновацій. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**: виявити лексико-семантичні доміанти стилізації під козацьку добу; дослідити функціональне навантаження латинської графіки та стимпанк-лексики як маркерів альтернативної історії; проаналізувати роль регіональних діалектів у мовній індивідуалізації персонажів; з'ясувати когнітивні механізми впливу ключових концептів на рецепцію художнього світу.

Методи та методика дослідження базуються на поєднанні загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних підходів. Описовий метод використано для інвентаризації та класифікації мовних одиниць. Метод дискурс-аналізу застосовано для вивчення тексту в єдності з його екстралінгвістичними чинниками. Компонентний аналіз дозволив дешифрувати семантику авторських неологізмів та термінів Сірого Ордену. Контекстологічний аналіз допоміг визначити смислові зсуви архаїзмів у сучасному художньому контексті. Метод когнітивного моделювання залучено для реконструкції авторської картини світу через аналіз текстових концептів. Методика дослідження передбачає поетапний перехід від лексико-графічного опису до семантико-прагматичної інтерпретації та когнітивного узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Історична стилізація у художньому тексті П. Дерев'янка не вичерпується простою імітацією лінгвальних форм минулого, а постає як фундаментальна когнітивна стратегія побудови «достовірної» альтернативної реальності. Автор звертається до лексичних пластів козацької доби XVII–XVIII століть, ретельно інтегруючи їх у подієву канву 1845 року. Такий підхід створює ефект «неперервності традиції», де український Гетьманат репрезентується не як втрачена історична можливість, а як життєздатна політична

система, що пройшла шлях природної еволюції до рівня модерної європейської держави. З погляду літературознавчого дискурсу, це реалізує концепцію «козакопеї» – складної інтелектуальної структури, що використовує національну спадщину для створення оригінального художнього всесвіту за канонами західноєвропейського фентезі.

Основними маркерами стилізації виступають назви військових чинів, адміністративних одиниць та артефактів побуту, як-от: «курінь», «рада», «полковник», «скарбничий», «джура». Проте П. Дерев'янка вдається до глибинного семантичного переосмислення цих лексем у межах ідіостилю. Наприклад, поняття «курінь» у тексті втрачає свою суто територіально-військову конотацію, властиву історичним реаліям Запорозької Січі. У літописному дискурсі твору воно позначає специфічну організаційну одиницю Сірого Ордену – езотеричного лицарського братства, чия життєдіяльність регулюється жорсткими статутними нормами та таємними ритуалами. Кожен курінь Ордену стає осередком формування особливої ідентичності характерника, де лексема «курінь» набуває ознак терміна, що позначає корпоративну єдність воїнів-містиків.

Особливе місце в лінгвістичній системі трилогії посідає лексема «характерник». Якщо в народній уяві та класичній літературі характерник – це передусім козак-чарівник із фольклорними атрибутами, то в «Літописі» цей образ радикально деконструється. Автор перетворює фольклорний тип на професійного воїна-спеціаліста, чий статус маркується через специфічну систему «клямр» (застібки) – бронзових, срібних або золотих. Сама лексема «характерник» у дискурсі Ордену набуває рис професійної ідентифікації, де магія є не «даром», а результатом виснажливого навчання та метафізичної «угоди з дияволом». Такий семантичний зсув підкріплюється актом ініціації, під час якого юнак (як-от головний герой Северин) отримує ягічне ім'я – наприклад, «Щезник», – що остаточно закріплює перехід персонажа з площини побутової мови в сакралізований літописний простір. Таким чином, стилізація стає інструментом «очуднення» (defamiliarization), змушуючи читача по-новому сприймати звичні культурні коди через призму «темного фентезі».

Термінологія ініціації та ієрархічної структури в Ордені постає репрезентативним прикладом лінгвокреативності на базі архаїчних пластів лексики. Центральним елементом тут виступає семантична трансформація побутової лексеми «клямра» (традиційно – застібка, пряжка). У межах авторського ідіостилю це слово набуває статусу ключового маркера соціальної та сакральної ієрархії: «бронзова клямра з тризубом» позначає учнівство, «срібна з вовком» – повноправне лицарство, а «золота з Мамаєм» – вищий командний склад Ордену. Така переакцентуація значень перетворює предмет матеріальної культури минулого на дискурсивний символ влади та належності до закритої містичної касты. Це підтверджує теоретичну тезу про те, що мова фентезі конструює «вторинний світ» не через механічне запозичення, а через надання нових

прагматичних значень існуючим лексемам, що забезпечує ефект «очуднення».

Майстерне використання міфологічної лексики – «мавки», «вовчики», «химородники», «щезники» – дозволяє автору вписати текст у національний культурний код, водночас радикально переосмислюючи його. На відміну від романтизованої казкової ідеалізації, характерної для літератури XIX століття, у П. Дерев'янка ці істоти постають як елементи суворої та жорстокої реальності. Лексема «химородник» (традиційно – чарівник, чорнокнижник) у дискурсі трилогії втрачає флер таємничості, перетворюючись на позначення реальної, часто смертельної загрози, яку люди «бояться та поважають, і бояться більше».

Така трансформація семантики міфонімів зближує текст із естетикою польської школи фентезі (зокрема А. Сапковського), де надприродні істоти інтегруються в натуралістичний, часто фізіологічно деталізований контекст. Поняття «Звір» перестає бути метафорою і стає внутрішнім ворогом характерника – вовчою сутністю, яку необхідно приборкувати щохвилини, аби не втратити людську подобу. Використання такої лексики у поєднанні з описами болю, катувань та смерті («Тенета війни», «Пісня дібров») маркує належність тексту до канону dark fantasy, де зло є не зовнішньою силою, а іманентною частиною світу та самих героїв.

Найбільш обговорюваним елементом мовторчості П. Дерев'янка є запровадження української мови на латинській графіці («latynka») як офіційного письма Гетьманщини. У світі трилогії цей перехід відбувся у 1845 році як акт державної волі, спрямований на інтеграцію в європейський культурний простір та дистанціювання від імперського впливу Сходу.

З лінгвістичного погляду вкраплення латиниці в кириличний текст виконує функцію «очуднення». Читач змушений уповільнювати процес сприйняття, «розкодовувати» знайомі слова у незвичній графіці (наприклад, назва першої книги «Arkan Vovkiv» на обкладинці або латинські вставки в офіційних документах Ордену). Це змінює візуальну семіотику мови, роблячи її «іншою», але водночас впізнаваною. Такий прийом дозволяє автору змодельовати мовну ситуацію, де українська культура розвивається без тиску «обрусіння», про яке згадували дослідники історичних обмежень української мови.

Латинка у П. Дерев'янка маркує прогрес, науку та державну еліту. Це створює цікавий контраст: у той час як реальний 1845 рік був часом «Кобзаря» Шевченка та кирило-мефодіївців, альтернативний 1845 рік Дерев'янка – це час латинки, цепенів та конституційної монархії. Таким чином, графіка стає дискурсивним інструментом політичного моделювання.

Іншим фундаментальним вектором авторської інновації є органічний синтез козацького побуту з естетикою стимпанку, що дозволяє кваліфікувати трилогію як унікальний зразок «козакопеї». П. Дерев'янка моделює «відкритий вторинний

світ», де традиція не гальмує прогрес, а стає його ідеологічним та технічним підґрунтям. Для реалізації цієї стратегії автор вводить розгалужений пласт лексики, що позначає технологічні досягнення альтернативної Гетьманщини: «цепеліни», «парові чумацькі вози», «механічні протези», «парові механізми».

Ця мовна еkleктика створює специфічний «ретро-футуристичний» стиль, де кожна технологічна назва є результатом лінгвокреативного переосмислення. Зокрема, словосполучення «парові вози» демонструє трансформацію традиційного чумацького промислу в умовах індустріальної епохи XIX століття, де архаїчний іменник поєднується з атрибутом модерної енергетики. Описи «механічних кінцівок» (технологічних протезів), що використовують поранені характерники, інтегрують елементи наукової фантастики в структуру «темного фентезі», підкреслюючи суворість і травматичність військового життя.

Використання «цепелінів» у військових операціях над Дніпром не лише розширює лексичний простір твору за межі класичного історичного роману, а й виконує функцію «очуднення», руйнуючи колоніальні стереотипи про технологічну відсталість України тогочасного періоду. Таке поєднання термінології стимпанку з козацькою атрибутикою дозволяє автору уникнути анахронізмів, оскільки в межах альтернативної історії ці лексеми є логічно

вмотивованими компонентами системи світобудови (world-building).

Особливо цікавим є поєднання традиційних понять із новими технічними реаліями:

1. Парові вози: трансформація традиційного чумацького промислу в індустріальну епоху. Це словосполучення поєднує архаїчний іменник із прикметником, що позначає джерело енергії XIX століття.

2. Механічні кінцівки: опис поранених характерників, які використовують технологічні протези. Це вносить у фентезі елементи кіберпанку, підкреслюючи суворість і травматичність військового життя Ордену.

3. Цепеліни над Дніпром: використання повітряних суден у військових операціях Гетьманщини розширює лексичний простір твору за межі класичного історичного роману, створюючи динамічні екшн-сцени.

Така мовотворчість дозволяє автору уникнути анахронізмів, оскільки в межах логіки альтернативної історії ці терміни є обґрунтованими. Це вияв «нової школи» реалізму у фентезі, де кожен елемент світу має своє пояснення.

Одним із найбільших успіхів П. Дерев'янка як мовотворця є створення багатопланового мовного ландшафту через мовлення персонажів. Автор наділяє героїв-характерників специфічними мовними ознаками, що вказують на їхнє походження, соціальний статус та рівень освіти.

Таблиця 1. Мовні маркери персонажів

Персонаж	Регіональний/соціальний маркер	Мовні особливості
Ярема	Галицький шляхтич	Насиченість полонізмами, вишукані синтаксичні конструкції
Гнат	Слобожанин	Лексика Східної України, акцент прикордоння
Пилип	Таврієць	Діалектні вкраплення, специфічні назви зброї та трав
Савка	Київський маргінал	Використання вуличного жаргону

Така деталізація робить ігровий світ переконливим. Мова перестає бути монолітною, перетворюючись на простір взаємодії різних культурних кодів у межах однієї держави. Особливо важливою є еволюція головного героя Северина: його вступ до Ордену супроводжується прийняттям магічного імені «Щезник» та засвоєнням специфічного термінологічного апарату характерників. Це демонструє процес формування «мовної особистості» в умовах екстремальної соціалізації.

Назва трилогії та постаць вигаданого хронікера Буханевича створюють ефект «історії в історії». Читач сприймає текст як документ, що був створений усередині самого художнього світу. Ця багатоплановість дозволяє автору маніпулювати поняттями істини. Як зазначає Ганна Улюра, у цьому світі «нічому не можна довіряти – ні писаному, ні читаному» [Улюра 2023].

Мова «офіційного» літопису Буханевича часто відрізняється від реального досвіду героїв. Це під-

креслює тему інформаційної війни та зради, яка є наскрізною для всієї трилогії. З лінгвістичного погляду це реалізується через зміну стилістичних реєстрів: від сухої хроніки до емоційно насичених внутрішніх монологів Северина. Такий підхід дозволяє автору деконструювати саме поняття «історичної правди».

Рефлексії П. Дерев'янка на теми втоми, розчарування та ціни перемоги, що стають доміантними у заключній частині трилогії «Пісня дібров», глибоко резонують із колективним досвідом сучасних читачів у 2025–2026 роках. Мова фінального тому еволюціонує до «важкої емоційно» та «філософсько-химерної» оповіді, що досягається через надвисоку щільність лексики на позначення втрат, болю та руйнації. Втіленням ідеї фатуму стає фраза-символ «виграш, за який платять смертю, зветься програшем», що деконструє класичний героїчний пафос фентезі й наближає текст до похмурого реалізму.

Таблиця 2. Мовна специфіка романів циклу «Літопис Сірого Ордену»

Книга трилогії	Домінантний мовний настрій	Ключові лексичні пласти
«Аркан вовків»	Юнацький героїзм, пізнання світу	Назви ініціацій, учнівство, магія
«Тенета війни»	Похмура драма, інтриги	Військова термінологія, лексика зради
«Пісня дібров»	Філософська химерність, фаталізм	Символізм, метафори смерті, циклічність

У цьому контексті мова твору, що поєднує архаїчну стилізацію із радикальним модерном (латинка, технологічність), стає дієвим засобом подолання історичних травм. Автор пропонує читачеві образ сильної, суб'єктної України, яка спроможна захистити себе не лише містичною «магією характерників», а й сучасною зброєю та державною волею. Така «лінгвістична терапія» дозволяє переосмислити минулі поразки як етапи становлення, де «на місці старого неодмінно виростає щось нове – животворне й цілюще».

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз мовотворчості літописного дискурсу в трилогії «Літопис Сірого Ордену» Павла Дерев'янка дозволяє стверджувати, що автор створив унікальну лінгвостилістичну модель, яка гармонійно поєднує історичну стилізацію та авторську інновацію. Історична стилізація забезпечує «достовірність» альтернативного світу через ретельне

опрацювання лексики козацької доби. Авторська інновація, зокрема використання латинки та стимпанк-лексики, виступає інструментом деколонізації та модернізації національного міфу.

Літописний дискурс у творі функціонує як засіб легітимізації вигаданої історії, а мовна індивідуалізація персонажів через діалекти робить художній світ багатомірним.

Трилогія П. Дерев'янка є вагомим внеском у розвиток сучасного українського фентезі, демонструючи високий потенціал української мови у створенні складних інтелектуальних світів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу латинської графіки на рецептивні стратегії читачів за допомогою методів емпіричної лінгвістики, а також у порівняльному аналізі «козакопеї» П. Дерев'янка з аналогічними явищами в інших літературах Східної Європи.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 342 с.
2. Гудзь Н. О. Генезис поняття «ДИСКУРС» у сучасній лінгвістиці. Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. 2012. № 105. С. 442–445.
3. Дерев'янка П. Літопис сірого ордену. Аркан вовків. Львів: ВСЛ, 2025. 520 с.
4. Дерев'янка П. Літопис сірого ордену. Пісня дібров. Львів: ВСЛ, 2025. 752 с.
5. Дерев'янка П. Літопис сірого ордену. Тенета війни. Львів: ВСЛ, 2025. 536 с.
6. Нариси з лінгвістичного аналізу дискурсу: до проблеми типології та характеристики. Монографія. Харків: «Бурун і К», 2014. – 204 с.
7. Пидюра О. Композиційна та сюжетна організація козацького фентезі: аспект жанровості. Міжнародний філологічний часопис. Т. 15. № 1. 2024. С. 92–106.
8. Серажим К. Дискус як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. Київ, 2002. 392 с.
9. Ситник І. Дискурс в сучасній лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2020. № 46. Том 2. С. 123–126.
10. Улюра Г. Читаємо рецензію Ганни Улюри на «Літопис сірого ордену» Павла Дерев'янка. Лірум. 14 березня 2023. URL: <https://lirum.com.ua/reviews/litopys-siroho-ordenu-review/> (дата звернення: 07.02.2026)
11. Чугаєва І. Чернігівське літописання XI–XIII ст.: історіографічний міф чи історичне джерело? Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 336 с.
12. Янкович М. Поняття дискурсу в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» у лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. № 15. Том 1. С. 123–126.

References

1. Batsevych F. S. (2004) *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia. 342 s. [in Ukrainian].
2. Hudz N. O. (2012) *Henezys poniattia "diskurs" u suchasni linhvistytsi* [The genesis of the concept of "discourse" in modern linguistics]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vynnychenka. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. Issue 105. S. 442–445 [in Ukrainian].
3. Derevianko P. (2025) *Litopys siroho ordenu. Arkan vovkiv* [The Chronicle of the Gray Order. The Wolf's Snare]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 520 s. [in Ukrainian].
4. Derevianko P. (2025) *Litopys siroho ordenu. Teneta viiny* [The Chronicle of the Gray Order. The Nets of War]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 536 s. [in Ukrainian].

5. Derevianko P. (2025) *Litopys siroho ordenu. Pisnia dibrov* [The Chronicle of the Gray Order. The Song of Groves]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 752 s. [in Ukrainian].
6. Narysy z lnhvistychnoho analizu dyskursu: do problemy typolohii ta kharakterystyky (2014). [Essays on linguistic discourse analysis: towards typology and characteristics]. Kharkiv: Burun i K. 204 s. [in Ukrainian].
7. Pydiura O. (2024) *Kompozytsiina ta siuzhetna orhanizatsiia kozatskoho fentezi: aspekt zhanrovosti* [Compositional and plot organization of Cossack fantasy: the genre aspect]. *Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys*. Vol. 15, Issue 1. S. 92–106 [in Ukrainian].
8. Serazhym K. (2002) *Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshe: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist* [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonics, variability]. Kyiv. 392 s. [in Ukrainian].
9. Sytnyk I. (2020) *Dyskurs v suchasni lnhvistytsi* [Discourse in modern linguistics]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Issue 46, Vol. 2. S. 123–126 [in Ukrainian].
10. Uliura H. (2023) *Chytaiemu retsenziiu Hanny Uliury na "Litopys siroho ordenu" Pavla Derevianka* [Review of Pavlo Derevianko's "The Chronicle of the Gray Order" by Hanna Uliura]. *LiRoom*. March 14, 2023 [in Ukrainian].
11. Chuhaieva I. (2018) *Chernihivske litopysannia XI–XIII st.: istoriohrafichnyi mif chy istorychne dzherelo?* [Chernihiv chronicles of the 11th–13th centuries: historiographical myth or historical source?]. Chernihiv: PVK "Desna". 336 s. [in Ukrainian].
12. Yankovych M. (2015) *Poniattia dyskursu v humanitarnykh naukakh ta vyznachennia termina "dyskurs" u lnhvistytsi* [The concept of discourse in the humanities and the definition of "discourse" in linguistics]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Issue 15, Vol. 1. S. 123–126 [in Ukrainian].

LINGUISTIC CREATIVITY OF CHRONICLE DISCOURSE IN THE LITERARY TEXT OF PAVLO DEREVIANKO'S «THE CHRONICLE OF THE GRAY ORDER»: BETWEEN HISTORICAL STYLIZATION AND AUTHORIAL INNOVATION

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the linguistic creativity of chronicle discourse in the literary text of Pavlo Derevianko's trilogy *The Chronicle of the Gray Order*, which is interpreted as the result of the interaction between historical stylization and authorial innovation. The relevance of the research is determined by the increasing interest of modern linguistics in the cognitive-discursive analysis of literary texts, as well as by the insufficient systematization of linguistic mechanisms used to reproduce the chronicle model of the world in contemporary Ukrainian prose, particularly within the genre modifications of dark fantasy and alternative history.

The aim of the article is to identify and describe the main linguistic, stylistic, and discursive devices through which the effect of historical authenticity is modeled in the literary text, the illusion of chronicle narration is created, and a coherent authorial worldview is constructed. To achieve this aim, the study employs methods of discourse analysis, lexical-semantic, contextual, stylistic, and cognitive analysis, which make it possible to consider the literary text as a complex cognitive-communicative formation embedded in a broader cultural and historical context.

The research demonstrates that chronicle discourse in Pavlo Derevianko's work is not reduced to a mechanical reproduction of linguistic patterns characteristic of medieval chronicles, but functions as a stylistically transformed artistic construct integrated into a modern narrative. The role of archaized vocabulary, chronicle formulas, sacralized nominations, mythonyms, chronotopic and narrative markers is analyzed; in combination with neologisms, foreign-language elements, and authorial semantic shifts, these features shape an individual authorial idiolect.

It is proved that the writer's linguistic creativity is aimed not only at the stylization of historical writing, but also at the active modeling of an alternative historical reality, within which issues of memory, power, responsibility, choice, and collective identity are artistically conceptualized. The article concludes that the analysis of chronicle discourse is a productive approach to the study of literary texts, as it allows for the integration of linguistic, cognitive, and cultural perspectives into a unified analytical model.

Keywords: Pavlo Derevianko, chronicle discourse, discourse analysis, Cossack epic narrative, historical stylization, the writer's linguistic creativity.

© Неґер О., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.01.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації: 29.03.2026

Оксана Неґер – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oksana.neher@uzhnu.edu.ua; orcid.org/0000-0002-9823-8329

Oksana Neher – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.neher@uzhnu.edu.ua; orcid.org/0000-0002-9823-8329